

Riccardo Alberelli

**PATRIOT-
TEN**

PROVO'S

EN

Utrechtse
episoden van
eigenzinnigheid

REBELLEN

Riccardo Alberelli

PATRIOTTEN, PROVO'S EN REBELLEN

Utrechtse episoden van eigenzinnigheid

Uitgeverij Parterre

*Laat het kostelijkst van al
U niet roekeloos ontslippen
Dat's de tijdt, die snel gaat glippen,
zonder dat hij keeren zal.*

Joost van den Vondel, 1655

Inhoud

VOORWOORD/INLEIDING	7
OVER VLOEDGOLVEN EN SPREKENDE MUREN	10
REVOLUTIE IN UTRECHT	16
HET MONUMENT	24
ATLANTIS	32
DE AMBTENAAR	38
ORANJE, FRANJE, BEU!	46
ORDEVERSTORING	54
EEN ONTAARDE ZOON	60
ZANDKASTELEN	68
GEORGANISEERDE WILDGROEI	78
SLAGROOMTAARTEN EN STALEN PLATEN	84
DE CIRKEL IS GESLOTEN	94

HET VERGEETBOEK

De in deze uitgave gebundelde columns zijn verschenen tussen mei 1988 en februari 1989 in 'Uitvoer, Cultuurmagazine voor Utrecht', onder de titel 'Het Vergeetboek'. Voor deze uitgave zijn ze grondig herzien en is nieuw fotomateriaal toegevoegd.

Het maandblad Uitvoer was een uitgave van de niet meer bestaande Stichting de Mare en verscheen in maandelijks frequentie.

In de columns wordt verwezen naar verschillende uitgaven. Sommige van deze uitgaven zijn nog antiquarisch te verkrijgen. Voor zover bekend hebben we dat in een noot vermeld. De uitgaven zijn meestal ook te vinden in het Utrechts Archief. De URL's zijn eind 2020 gecontroleerd.

Voorwoord

‘Twee poedelnaakte jongelui zijn woensdagmiddag uit de fontein in het luxe Utrechtse winkelcentrum La Vie (aan de **Lange V**iestraat) gevist en bekeurd. Ze waren bezig muntjes op te ‘duiken’ die bezoekers in het water plegen te gooien. De twee jongelui voerden hun actie uit protest tegen de ‘walgelijke luxe’ in het winkelcentrum, maar meer nog tegen de positie van werkloze jongeren.’ Aldus de Volkskrant van donderdag 25 februari 1988.

Het betreft een Actieweek van Utrechtse Werklozen (AUW!). Een handjevol jongeren protesteert tegen de massale werkloosheid. Die loopt in de jaren tachtig op tot gemiddeld tien procent en kent een jeugdwerkloosheid van twintig procent. De jongeren van AUW! eten die week gratis, ‘proletarisch’, uit de schappen van een supermarkt en richten een monument op voor De Onbekende Werkloze bij de Sociale Dienst in Utrecht. Die week lopen ze op koopavond door de straten van de Utrechtse binnenstad scanderend: ‘Zorg voor je zelf! De rijken doen dat ook!’, daarbij nagestaard door verbaasd kijkend winkelpubliek.

Het is een van de duizend-en-een-verhalen die te vertellen zijn over mensen die protesteren, provoceren, in verzet komen tegen onrechtvaardige

maatschappelijke verhoudingen en situaties. In dit boek zijn twaalf van die verhalen verzameld. Vanaf eind jaren vijftig tot en met de jaren tachtig van de vorige eeuw ontstaat er een jeugdcultuur en een tegencultuur. Die kende eigen muziek, theaters, kroegen, eethuizen, kranten, bladen en bedrijfjes op basis van arbeiderszelfbestuur. Om de grote woningnood aan te pakken kraakten jongeren leegstaande panden van speculanten. Dat verzet, protest en de acties voor verandering zijn van alle tijden. In 1798 bijvoorbeeld vraagt een schrijfster zich af: 'Waarom zouden vrouwen het land ook niet kunnen regeren?' Ze doet dit in het in Utrecht uitgegeven weekblad: 'De Revolutionaire Vraagal, of de Zwaager van den Politiken Bliksem. Regt door Zee.' De stadhouder Willem V van Oranje-Nassau krijgt in het blad de vraag gesteld: waar toch al het belastinggeld blijft dat hij int? Gelukkig komen er steeds nieuwe generaties die kritische vragen stellen en tot daden komen, tegen de stroom van de gevestigde orde in.

Het is zoals de schrijver en dichter Remco Campert schreef: 'Verzet begint niet met grote woorden maar met kleine daden' (...) 'jezelf een vraag stellen daarmee begint verzet en dan die vraag aan een ander stellen.' Vaak is het een beperkt aantal mensen dat onrechtvaardige toestanden aan de kaak stelt. Vaak ook zijn het jongeren die tot directe actie overgaan, denk maar aan de scholieren die nu staken tegen klimaatverandering en vóór een beter milieu...

De schrijver en uitgeefster van dit boek hopen dat de lezer(es) de twaalf verhalen in dit boek met plezier

VOORWOORD

leest. Misschien vindt de lezer(es) er aanleiding in om zelf tegendraadse, eigenzinnige verhalen uit de jaren vijftig tot en met tachtig door te geven. Zoals de uitgeefster en de schrijver ook hopen dat iets van die eigenzinnigheid doordwarrelt naar de toekomst.

[1]

OVER VLOEDGOLVEN EN SPREKENDE MUREN

‘Meld mij in Gods naam van waar het komt, dat mijn schriften, die zo vinnig zijn als mijn kragten toelaaten, buiten aanmerking blijven. Ik heb nu het plan in het hoofd, om volstrekt alles te prijzen, wat in Hoogheid gezeten is; om alles te roemen en te verheerlijken wat er op het Staatstoneel gebeurt, om ’t even wat er voorvalle, en wanneer ik dan nog met mijn schrijven aan geen stuk brood kan komen, ben ik voorneemens om soldaat te worden, of mij op te hangen! Wat raad ge mij?’

Dit vroeg de wanhopige schrijver W. in 1798 aan de redactie van het in Utrecht bij J. van de Schroeff uitgegeven weekblad: ‘De Revolutionaire Vraagal, of de Zwaager van den Politiken Bliksem. Regt door Zee’.¹ Een bijzondere naam voor een bijzonder weekblad.

¹ ‘De Revolutionaire Vraagal, of de Zwaager van den Politiken Bliksem. Regt door Zee’ (Utrecht; J. van der Schroeff etc. 1798). In te zien via www.delpher.nl

De Fransen waren in de ijsskoude winter van 1794 over de bevroren rivieren Nederland binnengevallen en hadden het land zonder moeite bezet.

Stadhouder Willem V van Oranje-Nassau was schielijk naar Engeland gevlucht. In mei 1795 sloot de Bataafse Republiek als onafhankelijke staat een verbond met Frankrijk.

Nederland was een republiek.

Honderden bladen, pamfletten en schotschriften verschenen. Het Bataafse volk genoot van de verkregen vrijheid en het verdrijven van de gehate Oranjekliek. Maar al snel kwamen er nieuwe gezagsdragers en aan de zo hooggeroemde vrijheid, gelijkheid en broederschap bleek een prijskaartje te hangen. Er moest aan de Fransen een zware oorlogsschatting betaald worden; 25.000 Franse soldaten leefden op kosten van de jonge Republiek.

In de Revolutionaire Vraagal debatteerden scribenten - in vraagvorm - over heikele onderwerpen. Onder de kop 'Wat is een schrikbewind?' schreef één hunner: 'Is het geen schrikbewind, dat belastingen eischt en, op boete en ban inzaamt; terwijl het goede uitgeput wordende Volk niet weet noch hoort, waar al die ontzachtelijke geldsommen blijven? Terwijl men wel hoort, dat deeze en die Schurken zig diefachtig met 's-Lands penningen verrijken, of dat deeze en geene Onwaardigen in posten gezet worden, die vele duizenden opbrengen! Is het geen schrikbewind: dat alle oogeblikken de Broederschap op de lippen heeft, doch tot wie de behoeftige, de verongelijkte en rechtbehoevende geen toegang kan verkrijgen, dan bij wijze van gratie en genade?'

Het zijn woorden die eind achttiende eeuw neer-

geschreven nog weinig aan actualiteit blijken te hebben ingeboet. Hetzelfde geldt voor een artikel in nummer veertien van de Vraagal. Uit naam van een College van Vrouwen schrijft S.P.H. een vurig pleidooi voor verbetering van de positie van de vrouw. 'Met wat recht,

VOOR SLOOP BESTEMDE HUIZEN AAN DE NIEUWE DAALSTRAAT, I.V.M. AANLEG DAALSETUNNEL. (1984/1985).

en op wat gronden, maatigt, Gij Mannen u de heerschappij aan over de vrouwen? Eene heerschappij, die alle kenmerken van geweld draagt. Hoe veele zotte stappen zoud gij niet gedaan, welk een gek figuur zoud gij niet gemaakt hebben, wanneer wij de teugels van

'Patriotten, provo's en rebellen' is een caleidoscopische verzameling episodes uit de Utrechtse historie, waarin tegendraadse personen een hoofdrol speelden. Om te beginnen de Patriottentijd, een voorbeeld van het verzet door de tijden heen. Eind achttiende eeuw zien we die vrijzinnige geest al opvlammen in het verzet van de patriotten. In een stad, 'geen servieler stad dan Utrecht', doen burgers een greep naar de macht.

Na een sprong in de tijd belanden we midden in de jeugdcultuur, eind jaren vijftig, begin jaren zestig van de vorige eeuw. Fantasievol, met creativiteit en humor voeren mensen *akties* en vieren feest. We lezen over Sjorsklanten en demonstranten, over krakers en muzikmakers. Utrecht krijgt een flink aantal niet bijster gezagsgetrouwe inwoners.

Maar vanzelf gaat dat niet. Zoals een schrijver al stelt in het laatste nummer (1789) van het Utrechtse patriottenblad 'De Revolutionaire Vraagstuk of de Zwaager van den Politiken Bliksem Regt door Zee': *"Geen weekblad brengt uw heil tot stand. Gij wordt door slagen groot en tegenspoed zal u leren"*.

▼ **PARTERRE** ▲

9 789082 770339